

Al-Qaidas fiendebild

Har al-Qaidas syn på sina fiender förändrats som ett resultat av de konflikter man varit inblandade i?

Abstract

Al-Qaidas fiendlighet mot västvärlden, och främst USA, har nog ingen undgått de senaste tio åren. Efter attackerna mot USA den 11 september och det deklarerade "War on Terror", uppträder al-Qaida fortfarande aktivt som ett oförminskat hot mot de som faller inom organisationens fiendebild, en fiendebild som karakteriseras av att vara så komplex och djup att den är svår att förklara med linjära reduktionistiska metoder. Dessa metoder har också svårt att förklara hur nätverket fortfarande är aktivt och till vilken grad det förändrats eller formats under det gångna decenniet. Genom att titta på historien kan vi lära oss något om framtiden, var det en vis man som sa en gång. Komplexitetsteorin har i denna uppsats hjälpt oss att påvisa formningen av al-Qaidas fiendebild. En formning som beror på många aspekter, däribland den historiska utvecklingen av al-Qaida som organisation.

Nyckelord: al-Qaida, fiendebild, fundamentalism, komplexitetsteori, Usama bin Laden

Tecken: 46730

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	1
1.2 Metod & Material	2
1.3 Avgränsning.....	3
1.4 Disposition.....	3
2 Teori	4
2.1 Komplexitetsteori – Att tänka utanför boxen	4
3 Redovisning av material	8
3.1 Fundamentalism – Kittet som binder samman	8
3.2 Wahhab och Qutb – Ursprunget	9
3.3 1979-1989 – En affärsmans organisation	10
3.4 1990-1991 – Ett hat börjar ta form	11
3.5 1992-1993 – En organisation börjar ta form.....	12
3.6 1994-2000 – En målinriktad organisation börjar visa sina framfötter.....	13
3.7 11 september 2001-2004 – Det stora bröllopet.....	15
4 Analys	16
5 Slutsats	18
6 Referenser	19

1 Inledning

Vår ambition med denna uppsats är att utforska al-Qaidas fiendebild utifrån ett komplexitetsteoretiskt perspektiv. Med andra ord studera och beskriva al-Qaidas organisation som en komplex, utvecklingsinriktad organism, för att finna den fiendebild vi misstänker har förändrats och formats genom interaktion med omvärlden. Vi är väl medvetna om att forskningen kring terrorism är väl utvecklad, framförallt i västvärlden, men anledningen till vårt val av uppsatsområde kommer ifrån det faktum att vi tyckt oss ha kunnat se en viss brist på forskning inom det metodologiskt nya komplexitetsteoretiska området, något vi saknar då denna teori för oss beskriver logiken bakom al-Qaida och dess handlingar.

1.1 Syfte och frågeställning

Med attackerna den 11 september 2001 gjorde al-Qaida entré med en av de få verkligen definierande händelser i det nya millenniet

Efter en rad serier av, i olika omfattning planerade, attentat mot en stormakt i västvärlden, kom kraftprovet när al-Qaida lyckades överraska USA på deras egen hemmaplan och ingjuta känslor av osäkerhet och rädsla i en hel värld.

Som man kan förstå råder det en stor spridning av information och idéer rörande terrorism i allmänhet, och al-Qaida i synnerhet. Det är på grund av detta som vi vill göra en djupdykning i denna forskningsfråga, för att om möjligt hitta någon röd tråd som kan kasta ljus på fenomenet al-Qaida.

Det vi är intresserade av att titta på är interaktionerna och relationerna mellan aktörer inom och utanför al-Qaidas organisation. Det komplexa beteende som skapas har stor betydelse för hur al-Qaidas syn på sina fiender har utvecklats.

Vad vi kommer företa oss i denna uppsats, och som blir vårt *syfte*, är att undersöka om den syn som al-Qaida har på sin fiende har förändrats under organisationens utveckling. Vår frågeställning till detta forskningsproblem blir således: **Har al-Qaidas syn på sina fiender förändrats som ett resultat av de konflikter man varit inblandade i?**

1.2 Metod & Material

Vi har valt att titta på al-Qaidas, och i många avseenden även Usama bin Ladens, historiska utveckling. Vi har vänt oss till al-Qaidas och Usama bin Ladens historia för att få ett konkret material att arbeta med inom ett så komplext ämne som globaliserad terrorism. Vi har lagt fokus på och följt al-Qaidas historiska utveckling från dess uppkomst i slutet av 80-talet till händelserna strax efter 11 september. Genom denna historia kommer Usama bin Ladens och al-Qaidas historia att i mångt och mycket sammanflätas. Och som kommer att framgå av materialet får al-Qaida och bin Laden i källorna och i vårt arbete synonyma betydelser.

Vårt material består främst av sekundärkällor om händelser som har analyserats i efterhand, dvs. ex post facto studier (Teorell/Svensson, 2007, s. 80). Problematiken med tillgängligheten på våra källor illustreras väl av Bruce Lawrence:

”Although Osama bin Laden enjoys global notoriety (and a considerable virtual presence), the primary material has often been surprisingly difficult to track down, and has been obtained from numerous different sources” (2005, s. IX)

Ytterligare en aspekt bland källmaterialet som bidrar till komplexiteten är författarskapet bakom många av de böcker som kommer användas. Merparten av böckerna är skrivna av västerländska forskare och professorer, som egentligen inte är fel i sig, men som resulterar i en ”vår syn på deras syn på oss”. Detta hänger ihop med källproblematiken som beskrivits ovan, men är samtidigt ett källproblem vi måste acceptera och hantera efter bästa förmåga.

I vårt försök att ge några förklaringar till varför al-Qaidas fiendebild har förändrats, om den nu har gjort det, kommer vi att applicera komplexitetsteori. Då denna teori kan vara främmande för många kommer vi att ägna ett eget kapitel till att beskriva den, och förklara varför den kan appliceras på samhällsvetenskapen i allmänhet, och al-Qaida i synnerhet.

När vi här i denna uppsats talar om al-Qaidas fiendebild, menar vi al-Qaidas syn på sina fiender. Hur definierar och ser al-Qaida på sina fiender?

Detsamma gäller när vi talar om västvärlden, där vi menar den övergripande formen som karaktäriseras av en bred sekularisering och liberalisering (Cook, 2000, s. 585).

Vi kommer i början av vår materialredovisning att ta upp och behandla grundläggande drag om fundamentalism. Anledningen till detta är den starka kopplingen mellan just al-Qaida och islamistisk fundamentalism.

1.3 Avgränsning

Svårigheten i detta arbete ligger i avgränsningen. Material att tillgå finns det gott om, så fokus måste ligga på att få en korrekt avgränsning som tar med de mest vitala delarna för att besvara vår frågeställning.

Vår avgränsning börjar i valet av tidsaspekten. Här kommer vi börja fokusera på grundandet av al-Qaida i slutet av 80-talet, samtidigt som lite förhistoria strax före bildandet av organisationen presenteras för en djupare bild. Vi kommer att sluta med attackerna den 11 september och den efterföljande invasionen av Afghanistan. Vi har även gjort avgränsningar när det kommer till de historiska skeenden, där störst fokus kommer hamna på de i vårt tycke viktigaste och största händelserna i al-Qaidas utvecklingshistoria, som interventionerna i Afghanistan, Kuwaitkriget, samt al-Qaidas första aktioner mot USA. Vi kommer inte ta upp och beröra Irakkriget, som tog sin början 2003, och vissa andra händelser efter 11 september av den anledningen att al-Qaidas tidigare organisatoriska struktur här, enligt oss, överskuggas av deras tillvaro som en inspirationskälla till idéer och handlingar, något som inte ska behandlas här.

När det kommer till vår beskrivning av komplexitetsteorin ämnar vi inte att göra en fullständig utläggning om teorins tillämpningar och funktioner. Den kommer endast att användas som ett hjälpmedel i våra slutsatser.

I vårt avsnitt om fundamentalism tar vi endast upp de mest grundläggande aspekterna, och kommer inte att fokusera på individens övertygelser. Detta görs för att vi endast söker de beteendemönster som skapas av fundamentalism, och som i sin tur påverkar al-Qaidas fiendebild.

1.4 Disposition

Vår uppsats innehåller fyra avsnitt. Vi börjar med en klassisk inledning där vi förklarar vårt syfte med uppsatsen, tillkännager vår frågeställning, förklarar hur vi gått till väga för att få fram denna uppsats, samt vad för sorts material vi har använt oss av. Vi redovisar även de avgränsningar vi gjort inför arbetet.

Vårt andra avsnitt dedicerar vi till komplexitetsteorin och dess kopplingar till samhällsvetenskapen överlag och al-Qaida specifikt.

I avsnitt tre kommer ni att få ta del av det material vi har samlat in för att kunna besvara vår frågeställning.

Avslutningsvis kommer avsnitt fyra att redovisa våra analyser och avsnitt fem våra slutsatser angående vår frågeställning, samt att besvara frågeställningen vi ställde i början av vårt arbete.

2 Teori

Detta avsnitt kommer att behandla komplexitetsteorin. Vi kommer här att beskriva betydelsen av teorin, förklara hur den kan appliceras på samhällsvetenskapen, samt hur man kan se på al-Qaida ur ett komplexitetsteoretiskt perspektiv. Detta blir ett verktyg för oss när vi ska besvara vår frågeställning.

2.1 Komplexitetsteori – Att tänka utanför boxen

”Complexity theory is primarily about the dynamics of networks [...]. It is the study of self-reinforcing interdependent interactions and how much such interactions create evolution, fitness and surprise” (Marion/Uhl-Bien, 2003, s. 56)

Citatet ovan beskriver kärnan av komplexitetsteorin. Komplexitetsteori lägger fokus på relationer mellan enheter (Marion *et al.*, 2003, s. 56). Teorin menar att verklighetens förändringar inte inträffar enligt linjära strukturer. I den verkliga världen finns där ytterligare en viktig aspekt som samvarierar med förändring, nämligen tid. Betecknande för icke-linjära system är de små förändringarnas betydelse genom tiden. Små förändringar behöver inte nödvändigtvis betyda en liten förändring i andra delar av systemet, eller för systemet som helhet. Detsamma gäller för det motsatta där stora förändringar inte behöver innebära några större förändringar i andra delar av systemet (Byrne, 1998, s. 14).

Liksom andra teorier vill komplexitetsteorin försöka förklara eller öka förståelsen för miljön, beteenden och händelser runt omkring oss. För komplexitetsteori kommer den förståelsen genom att se beteenden och åtgärder som ett ömsesidigt förhållande mellan många komponenter. Det är i dem här ömsesidiga relationerna som man hittar komplexiteten, då dessa system är omöjliga att fullt ut förstå om man analyserar dem var för sig. För komplexitetsteorin är beteenden en ständigt förändrande interdependent samverkan (Beech, 2004, s. 3-4).

De tre mest viktigaste karaktärsdragen för komplexa nätverk eller system är: framväxt, självorganisering, samt motståndskraft. Framväxten i ett komplext nätverk beskrivs som ett fenomen där nätverken skapas utifrån behovet bland enheter, som även kallas agenter. Drivkraften bland dessa agenter kommer ifrån den lokala kontexten där man motiveras av behovet att forma ömsesidiga relationer med andra agenter för att uppnå ens individuella mål. Nätverken som skapas av denna framväxt visar på beteenden som varje agent aldrig kunnat uppnå

var för sig. Därmed blir ett komplext system alltid starkare än summan av antalet agenter (Beech, 2004, s. 4-5).

Fem komponenter som utgör självorganisering brukar framhåvas: anpassning, samverkan, koppling, sammanläggning, samt återkommande. Anpassningsaspekten i ett komplext nätverk kommer ifrån systemets tendens att ständigt förändra och förnya de interdependenta relationer inom nätverket som utgår ifrån individens behov och omgivningens påverkan. Denna egenskap brukar även kallas systemets dynamiska förmåga. Möjligheten för ett system att anpassa sig kommer genom processerna kompromiss och konkurrens, tillsammans kallat samverkan. I dessa processer tar varje agent ställning till den relation man har till andra agenter, och utifrån ens egna behov och omgivningens förändring, väljer att acceptera, avfärda eller förändra relationerna. De band som skapas mellan agenterna brukar benämnas som kopplingar. Styrkan i kopplingarna bestäms av styrkan i den interdependens som finns mellan agenterna. Hög interdependens resulterar i starka kopplingar. Detta skapande av band och kopplingar förenas i gemensamt delaktiga sammanläggningar. Dessa sammanläggningar kan skapas mellan flera olika delar, eller agenter, av nätverket. Sammanläggningar skapar inga toppstyrda system, utan nätverken i komplexa system har en egenskap av att vara återkommande, d.v.s. genom processerna samverkan och sammanläggningarna utvecklar systemet en myriad av orsakssamband för att nå systemets mål, samt för att upprätthålla sin motståndskraft (Beech, 2004, s. 5-6).

Det sista karaktärsdraget för ett komplext nätverk är motståndskraft. Med motståndskraft menar man nätverkens förmåga att motstå angrepp på dess beståndsdelar, antingen genom att absorbera attacken eller genom att snabbt återhämta sig från den. Denna egenskap hänger främst ihop med självorganiseringsförmågan. Man kan likna det vid ett virus, vars mål är att sprida sig genom anpassning vid motgångar för att skapa fler virusstammar. Motståndskraften i komplexa nätverk är klart överlägsen den i traditionella hierarkiska organisationer, då styrkan för de komplexa nätverken inte ligger i ledarskapet eller i dess möjligheter. Styrkan är istället förmågan till att snabbt kunna anpassa sig till rådande omgivning (Beech, 2004, s. 6).

Tillämpningen av teorin om dessa komplexa adaptiva system, även förkortat CAS (Complex Adaptive Systems), inom samhällsvetenskapen är relativt nytt (Eidelson, 1997, s. 42).

För samhällsvetenskapen kan det komplexa, med det icke-linjära tänkandet ses i betydelsen av förändringar inom systemet. T.ex. små förändringar, som en person med något annorlunda idéer, kan få dramatiska konsekvenser, medans en stor händelse, som en samling av världens ledare för diskussioner om klimatsäkerhet, inte får någon större påverkan på systemet i övrigt, stora och kraftfulla strukturer kan kollapsa närsomhelst, som med Sovjetunionen, och snabba förändringar i omgivningen, där ett lugnt område kan förvandlas till en konfliktzon, som genom historien ofta har varit modellen snarare än ett undantag. Alla är de bevis för det komplexa inom samhällsvetenskapen. Att applicera det adaptiva inom komplexa system på samhällsvetenskapen görs tydligast i fokuset på individers, grupper och samhällens utveckling och förändring. Tillsist har vi systemen som framhäver sammankopplingar, t.ex. i relationerna mellan stater.

Denna dynamiska samverkan av relationer bland systemets agenter mobiliserar och skapar kollektiva beteenden som ofta är svåra att förutse (t.ex. politisk revolt), oavsett hur bra vi känner de olika agenterna. Detta gör att de åtgärder man vidtar i ett försök att stävja en utveckling eller förändring ofta får andra konsekvenser man inte räknat med. Orsak och verkan- relationer som tycks förefalla enkla försvinner totalt (Eidelson, 1997, s. 62-63). Som exempel på detta kan vi nämna tron på att liberal ekonomisk utveckling föder fred.

Det komplexitetsteorin kan bidra med till samhällsvetenskapen är betydelsefulla insikter i t.ex. de dynamiska systemens orientering, eller samspelet inom olika fenomen mellan den svaghet och stabilitet som ofta utmärker dessa fenomen (Eidelson, 1997, s. 64).

Komplexitetsteorins styrka för forskningsfrågan vi ämnat undersöka här ligger i erkännandet av al-Qaida som en komplex transnationell organisation i en globaliserad värld med många oberoende enheter (celler) som interagerar med varandra och skapar något spontant, adaptivt och levande. Det är som Lt. Col. Michael F. Beech skriver i sin artikel:

”Strukturerna bland dagens globala terrorister är inte som maskiner och stater vars komponenter är begränsade av organisatoriska strukturer och processer, som kan bli analyserade av linjära reduktionistiska metoder. Faktiskt så verkar nätverken vara mycket motståndskraftiga och utvecklas specifikt för att överleva förstörelsen av dess till synes mest vitala delar” [egen översättning] (2004, s. 4)

Som vi ser på det har al-Qaidas framväxt skett främst utifrån Usama bin Ladens behov av att skapa en global rörelse som lättare ska kunna röra sig ostört runt om i världen och utföra terroristdåd, och därmed öka sin motståndskraft. Framgångarna man haft med denna framväxt av ett komplext nätverk, har synts flera gånger då attacker ofta utförts med lokala förmågor och medel, med relationskopplingar till nätverket, motiverade av individuella mål. Denna förmåga till oanade operativa lösningar är unikt för komplexa nätverk som är starkare än summan av sina delar, dvs. det är relationerna mellan dessa agenter (celler/anhängare) som utgör styrkan i al-Qaida. En styrka som överstiger summan av antalet celler/anhängare.

Al-Qaidas förmåga till självorganisering visar tydligt den dynamik som finns inom nätverket. Den samverkan, och de band (kopplingar) som skapas, mellan nätverkets celler/anhängare (agenter) har sin styrka i den interdependens som finns mellan agenterna. Det är den varierande styrkan i dessa kopplingar inom nätverket, som både innehåller starka, måttliga och lösa kopplingar, som Marion och Uhl-Bien tillskriver som en viktig faktor i al-Qaidas överlevnad. De starka kopplingarna har fungerat som en stomme i nätverket där beslut och handlingar styrs från toppen. De svaga kopplingarna har möjliggjort total handlingsfrihet, medans de måttliga kopplingarna hamnat någonstans mittemellan. Man har fortfarande haft en handlingsfrihet i de lägen det är behövligt, men samtidigt har man kunnat värja nätverket mot direkta attacker (2003, s. 72). Den

sammanläggning av alla dessa kopplingar, som al-Qaida skapar runtom i världen, bidrar till att utvidga ett kollektivt motståndskraftigt nätverk.

Motståndskraften hos al-Qaidas nätverk kan för många ses som det mest karaktäristiska för organisationen. Liknelsen med ett virus är inte svår att se, då nätverket lyckats överleva otaliga försök till förstöring. Styrkan i denna motståndskraft ligger i nätverkets självorganiseringsförmåga. Skulle en cell försvinna kan en annan ta vid och fortsätta arbetet med att nå sina mål.

3 Redovisning av material

Nedan redovisas allt det material vi inhämtat för att kunna framhäva al-Qaidas fiendebild. Vi kommer börja med en generell beskrivning av fundamentalism för att ge en bättre förståelse, sedan går vi in på den historiska utvecklingen av al-Qaida.

3.1 Fundamentalism – Kittet som binder samman

För att förstå al-Qaida och deras fiendebild måste vi först skapa oss en definition av islam som en religion då al-Qaidas syn på sina fiender tar sin grund i islams skrifter och trossatser. Thomas Lindgren definierar religion på följande sätt: *”religion är en mänsklig respons på en verklighet som uppfattas som transcendent”* (2009, s. 28). Med religionen som en transcendent verklighet menar man kodifieringen av människans verklighet i form av beteenden, känslor, sociala sammanslutningar och materiella ting (ibid.). Därigenom skapar religion en sådan möjlighet till konflikt då: *”it’s perpetrators have placed such religious images of divine struggle – cosmic war – in the service of worldly political battles”* (Hall, 2009, s. 21).

Det är givet att al-Qaida som fundamentalistiskt nätverk existerar i ett större ramverk av vad som utgör den muslimska identiteten. Men p.g.a. externa faktorer är man organiserad som fristående, löst strukturerade celler, tillsynes oberoende av varandra (Haar, 2003, s. 8). I den sociala sammanslutningen är det också viktigt att notera att religion inte bara är något som människor gör, pratar om eller tänker på, utan något som också upplevs, som tolkas och bekräftas på subjektivt plan. Något som Jan Hjärpe lyfter fram på följande sätt:

”Ingen bok ”säger” något. Lagg örat intill boken så märker du att den är precis tyst! Det är den som läser boken som kan säga något, och då har innehållet passerat läsarens hjärna och mött de erfarenheter och kunskaper som är lagrade där! Det som kommer fram är alltså obevekligen läsarens tolkning av texten.” (Lindgren, 2009, s. 34).

I studiet av al-Qaidas fiendebild är det viktigt att förstå hur religiösa texter lyfts fram, tolkas och sätts i sammanhang. Detta är framförallt viktigt inom muslimsk religion där den breda majoriteten hävdar att Koranen är transcendent, Guds bokstavliga ord till mänskligheten, evig, oföränderlig och ofelbar (Lindgren, 2009, s. 50). Samtidigt som religiösa texter lyfts fram tycker vi även att det är

viktigt att tänka på de bakomliggande sociala, ekonomiska och politiska förhållanden som alla påverkar individen.

Det är viktigt att förstå att i det ramverk al-Qaida existerar i, är islamistiska fundamentalister inget nytt, allmänt förekommande eller ens något permanent inom islamiska samhällen. Det kan beskrivas som en naturlig reaktion till en grundlig social, politisk och ekonomisk kris, istället för en dominerande aspekt av muslimska samhällen. Islamistisk fundamentalism som tar sina uttryck i form av al-Qaida kan ses som en produkt av växelverkan och interaktion mellan interna och externa aktörer och faktorer som utvecklas och anpassar sig över tid som ett svar till förändringar i en lokal och global kontext. I ett sådant ljus kan fundamentalistiska rörelser som al-Qaida ses som både produkter av och agenter för förändring i muslimska samhällen (An-Na'im, 2003, s. 25). I al-Qaidas fiendebild existerar det en verklighetsuppfattning som på ett strategiskt plan skapar olika länkar som kan överbrygga, förstärka eller förlängas till andra organisationer och system. De överbryggande länkarna kan sammanföras mellan två eller flera ideologiskt likformiga system, som är strukturellt separerade över en viss händelse eller viktig fråga (Wright, 2009, s. 18). Det gör det enklare att förstå det faktum att al-Qaida som en religiös fundamentalistisk rörelse har utvecklats som ett resultat av vissa faktorer och processer som är unika för al-Qaida, samtidigt som de försöker påverka dessa faktorer och processer att ta den riktning de önskar. T.ex. att USA:s faktiska närvaro i Mellanöstern skall ses som en ockupering och förena den muslimska gemenskapen världen över.

Den selektivitet som al-Qaida visar på och som Usama bin Laden tar upp i sina uttalanden är en del av det som kännetecknar al-Qaidas fiendebild. Man väljer vissa religiösa traditioner, som t.ex. jihad, som anses vara primära för religionen. Selektivitet infinner sig också i det man omfattar och godkänner, t.ex. informationsteknik samtidigt som man förkastar det moderna samhället (Lindgren 2009 s. 80). I den västerländska kulturen, och religionerna, finns det inga jämförbara plikter som talar om att våld skall utövas av enskilda individer. Inte heller talas det om att genom våld korrigera felaktigheter eller avsätta orättfärdiga härskare i samma utsträckning som i den muslimska religionen. (Cook, 2000, s. 582).

3.2 Wahhab och Qutb – Ursprunget

Det är främst två religiösa skolor som styr al-Qaidas utveckling och inriktning, Wahhabism och Qutbism. Wahhabism är saudiernas egen förgrening av islam som grundades på 1700-talet. I början av 1800-talet lyckades rörelsen med att förena större delen av den Arabiska halvön (Bari Atwan, 2006, s. 65).

Qutbism baseras på egyptiern Sayyid Qutbs tankar och skrifter, som mellan åren 1948-1950 var studerande i USA, där han kom att utveckla en avsky för den västerländska liberalismen. När Qutb återvände till Egypten började han

propagera mot västerländska värderingar och levnadssätt, och anslöt sig till det egyptiska Muslimska Brödrskapet (Bari Atwan, 2006, s. 65).

De skrifter och böcker som Qutb skrivit har kommit att få stor betydelse för militanta islamister, bl.a. bin Laden. Texterna har hjälpt till med att bekräfta och legitimera organisationers mål och värderingar. Störst betydelse har de haft på tron på den enda och allsmåktiga Guden som står över människans styre, ett styre man kan störta med våld om det krävs, och att det enda rättmätiga styret över muslimer är en islamisk stat styrd av en kalif¹ (Bari Atwan, 2006, s. 66). Boken *Milestones*, som han skrev i fångenskap i mitten av 50-talet, kom att bli den mest inflytelserika skrift. Det samlade innehållet över ett flertal islamistiska tankar har utmynnat i en världsbild som eftersträvas av många muslimer idag. Qutb förordade bl.a. ett fullskaligt uppror mot de styrande som inte efterlevde den sanna islamistiska vägen med start på hemmaplan (Law, 2009, s. 284-285).

3.3 1979-1989 – En affärsmans organisation

Afghanistankriget började 1978 som ett motståndsuppror bland folket mot den kommunistiska regimen som styrde landet. Upproret övergick till ett gerillakrig när Sovjetunionen den 27 december 1979 invaderade Afghanistan (NEb). Det mest signifikanta när det kommer till Afghanistankriget är framväxten av Talibanerna och al-Qaida. Två rörelser som senare kom att bli viktiga allierade.

När Sovjetunionen invaderade Afghanistan 1979 flockades unga muslimer till landet för att hjälpa det afghanska motståndet, som sågs som ett heligt krig, jihad, mot en inkräktare. Tron på att jihad-krigare kunde besegra en av världens största armé kom att bli en viktig faktor i grundandet av al-Qaida. Usama bin Laden som deltog i kriget blev känd för de generösa finansiella medel han förfogade över från sin familjs rikedomar. Bin Laden förstod att ett lyckat jihad skull behöva en globaliserad organisation. Organisationen, som fick namnet Bureau of Services (eller MAK från det arabiska namnet), skapades av bin Laden och Abdullah Azzam, och kom att innefatta ett stort ekonomiskt nätverk som främst bestod av finansiärer och donationer världen över (9/11 rapport, 2004, s. 55-56).

Med krigets slut 1988 bildas al-Qaida då bin Laden och Azzam inte är intresserade av att upplösa den gynnsamma organisation man skapat för Afghanistankampens skull. Den nya organisationen får namnet al-Qaida, som betyder Basen (9/11 rapport, s. 56). I början ville man med organisationen främst hålla jihad-andan uppe bland muslimer genom att samla in pengar, underlätta resor för soldaterna, samt erbjuda träning och logistik. Efter att Azzam mördats

¹ Kalif= Det arabiska ordet för efterträdare, ställföreträdare. Efter profeten Muhammeds död valdes en Guds sändebuds ställföreträdare som blev ledare för den islamistiska staten. (NEa)

under 1989 tog bin Laden över ledningen och utvidgade samtidigt organisationens mål. Nu axlade man även en operationell roll, och åtog sig uppdraget att sprida jihad inom muslimvärlden och störta regimer som inte följde den sanna muslimska andan (Byman, 2005, s. 198).

Inflytandet från de islamistiska lärorna, religiösa ledare och lärare, som t.ex. Sayyid Qutb, på både bin Laden och al-Qaida var omfattande. I slutet av 1980-talet kom personer från de egyptiska jihad-rörelserna att kopplas samman med al-Qaida, däribland Ayman al-Zawahiri, som senare kom att bli Usama bin Ladens högra hand (9/11-rapport, s. 56-57).

Talibanerna växte fram som en studentrörelse med studenter från religiösa skolor i Pakistan. Rörelsen förespråkade en extrem tolkning av islam, samt en efterlevnad av gamla trosbekännelser från Pashtunstammen (Byman, 2005, s. 190).

Efter invasionskrigets slut rådde det inbördeskrig mellan de afghanska krigsherrarna. När Talibanerna anlände till Afghanistan avväpnade man många krigsherrar och införde rudimentär stabilitet och ordning i landet efter många år av krig (Byman, 2005, s. 189-191).

Mullah Omar ville att landet skulle styras efter hans tolkningar av islam, och deklarerade att Talibanernas intentioner var: ”to establish the laws of God on Earth and prepared to sacrifice everything in pursuit of that goal” (Byman, 2005, s. 192). Denna vision fick mycket medhåll från landets invånare då man tröttnat på de stridigheter som härjat i landet i nästan tjugo år. 1996 intog Talibanerna huvudstaden Kabul och införde strikta sharialagar (Law, 2009, s. 304). Men Talibanernas visioner sträckte sig inte längre än till landets gränser, man hade inga ambitioner på att exportera sina värderingar, vilket också medförde att man ifrån en början inte hade en fientlig inställning till USA. En inställning som skulle komma att förändras med åren. När man intog Kabul hade man redan ett utpräglat samarbete med bin Laden och al-Qaida, ett samarbete som skulle komma att växa sig allt starkare (Byman, 2005, s. 193).

3.4 1990-1991 – Ett hat börjar ta form

Iraks invasion av Kuwait 1990 kom att bli viktig i relationen mellan al-Qaida och västvärlden (med sina Mellanösternallierade). Vid tiden för Iraks invasion av Kuwait var Usama bin Laden bosatt i Saudiarabien, samtidigt som al-Qaida var i full färd med att flytta sin organisation till Sudan (9/11-rapport, s. 57). Bin Laden hade redan ett år innan Saddams invasion av Kuwait varnat för diktatorns stundande våldföring i Gulfregionen. Som svar på diktatorns agerande erbjöd bin Laden sina mujaheddin-krigare till de saudiska kungligheterna för att i ett jihad återta och befria Kuwait. Kungafamiljen avvisade bin Ladens erbjudande, och lät istället den FN-ledda koalitionen placera ut sina soldater i landet. Detta agerande från den saudiska regimen skar sig hårt mot bin Laden då Saudiarabien var platsen för två av islams heligaste platser. Profeten Muhammed hade utfärdat ett påbud

om att inga andra religioner fick finnas i Arabien. Tillåtelsen den saudiska regimen gav till de ”otrogna” att röra sig fritt i detta heliga land fick bin Laden att offentligt börja kritisera kungafamiljens agerande (Bergen, 2002, s. 80-81). Den saudiska kungafamiljens reaktion på bin Ladens kritiserande var att beslagta hans pass och sätta honom i husarrest. Med hjälp av sitt nätverk lyckas han ta sig ur landet till Pakistan och Afghanistan. Härifrån kunde han senare under 1991 ta sig till al-Qaidas nya bas i Sudan (9/11-rapport, s. 57).

Tiden i Sudan var för bin Laden en tid då al-Qaida växte och han själv ägnade mycket tid åt att bygga upp ett globalt företagsimperium som agerade både täckmantel och finansiär åt al-Qaida. För al-Qaida blev Sudan en plats där de ostört kunde organisera och expandera sin verksamhet, och drog nytta av bin Ladens numera globala finansnätverk för att skaffa vapen och material till sina operationer. Al-Qaida kom med bin Ladens alla företag i många avseenden att bli ett internationellt företag, ett ”Holy War, Inc.” som Bergen uttrycker det (9/11-rapport, s. 57; Bergen, 2002, s. 82-83). I Sudan tog man även initiativ till att skapa en terroristkoncern, Islamic Army Shura, som kom att knyta till sig kontakter med andra fristående terroristorganisationer runtom i världen, från Mellanöstern till Afrika, Sydostasien och även USA, ett verkligt globalt terroristnätverk (9/11-rapport, s. 58).

3.5 1992-1993 – En organisation börjar ta form

Randall D. Law tar upp tre faktorer som påverkade bin Laden till att uteslutande inrikta sin jihad mot USA. För det första var det närvaron av amerikanska soldater i Saudiarabien som, trots att ett år gått sedan man jagat ut Saddam Hussein ur Kuwait, såg ut till att bli kvar. Detta tillsammans med USA:s intervention i Somalia för att hjälpa FN, tolkade bin Laden som ett försök från USA:s sida att överta den islamiska världen. Den andra faktorn som påverkade bin Laden var det konstanta umgänget med andra islamist- och jihadledare som befann sig i Sudans huvudstad Khartoum. Ledare och kontaktpersoner från bl.a. Hamas och Hezbollah övertygade bin Laden om ett internationellt jihad. Den sista faktorn var hans egna intensiva studering av Koranen och andra historiska skrifter. Fynden gav honom stöd för ett yttryckligt våld mot de som motsatte sig islam. Genom att hitta en fiende som USA, och porträttera den som de nya korsfararna, trodde bin Laden det var möjligt att ena alla muslimer i en gemensam kampanj. Planens slutmål var att efter en terroristattack få USA att retaliera, och helst invadera, ett muslimskt land och därmed bevisa de ”otrognas” avsikter (2009, s. 299-301).

All denna påverkan realiserades i slutet av 1992 med utfärdandet av en fatwa² som uppmanade till jihad mot västerlänningarna som ockuperade islamisk mark

² Fatwa= Ett utlåtande gällande en fråga om islams regler som ges av en religiöst lärd. (NEC)

(9/11-rapport, s. 59). Fatwan vände sig även specifikt till USA som, med sin militär närvaro på den Arabiska halvön, 1993 gick in i Somalia för att hjälpa FN, ett handlande som sågs som ett försök av västvärlden, och främst USA, att ta över den muslimska världen.

Den första attacken med al-Qaida-anknytningar på amerikansk mark utspelade sig den 26 februari 1993. Bin Ladens extensiva kontaktnätverk, som nu sträckte sig över hela världen, tros vara en av finansiärerna bakom dådet som utfördes mot World Trade Center den 26 februari 1993.

3.6 1994-2000 – En målinriktad organisation börjar visa sina framfötter

Uppmärksamheten som al-Qaida började dra till sig, ökade pressen från världssamfundet på den sudanesiska regimen i Khartoum att slänga ut bin Laden. Efter att bl.a. förlorat sitt medborgarskap, och misstänkts för konspiration och mordförsök, blev pressen på Sudans regim tillslut för stor. 1996 utvisades bin Laden och al-Zawahiri som drog sig tillbaka till Afghanistan där Talibanerna nu hade makten (Juergensmeyer, 2008, s. 201).

Även om Talibanerna och al-Qaida har likasinnade ideologiska tankar när det kommer till främjandet av islam, skiljer sig de båda aktörerna åt när det kommer till omfattningen. Talibanerna riktade sin jihad mot det egna samhället och ville reformera det afghanska samhället. Att fokusera sin jihad mot en supermakt som USA låg inte i Talibanernas intresse. De båda aktörerna representerade även två olika skolor av islam. Talibanerna levde efter Deobandi-skolan som ville försäkra att den islamska läran och lagar fortlevde. Al-Qaida däremot lever efter en skola kallad salafi-jihadist. Salafister vill återgå till islams sanna form och skepnad, den som förespråkades av Profeten. En ren salafist-rörelse är modern och anhängarna oftast fredliga och opolitiska. Men al-Qaida kombinerade tron på ursprunget med behovet av att genomföra jihad. Det är från detta som organisationen och bin Laden betonar vikten av plikten hos alla muslimer till att hjälpa till i kampen mot de som attackerar den muslimska världen. Att se kriget som ett försvarskrig mot ”de otrogna” gör det mycket enklare att rättfärdiga sina attacker mot USA och andra västländer (Byman, 2005, s. 200-201).

När bin Laden återvände till Afghanistan blev han inte mottagen med öppna armar av Mullah Omar och hans Talibaner. Skillnaderna mellan organisationerna skapade schismer mellan anhängarna. Anhängarna i al-Qaida tyckte att det Afghanistan som Talibanerna byggt upp inte var tillräckligt modernt, och snarare bakåtsträvande, med stora brister i bl.a. infrastrukturen. Talibanerna i sin tur tyckte bin Laden var ”arrogant och respektlös” (Byman, 2005, s. 201). Somliga tyckte även att de hade nog med att tänka på i sitt eget land och region, och ville inte blanda in de problem som al-Qaida kom med. Där fanns även talibaner som

blev upprörda över den fatwa som bin Laden förkunnade, ett förkunnande som han egentligen inte hade någon religiös befogenhet till att göra (Byman, 2005, s. 201).

Februari 1998 kom att bli en viktig punkt i al-Qaidas historia. Fatwan som bin Laden offentligt utfärdade den 22 februari 1998 förespråkade ett fullt ut krig mot USA. Redan två år tidigare, 1996, började denna fatwa grundläggas i form av uttalanden från bin Laden: ”*The Declaration of Jihad on the Americans Occupying the Country of the Two Sacred Places*” (Bergen, sid 96). Fatwan 1998 kom att bli stödjepelaren, och i många avseenden den doktrin, som kom att prägla al-Qaidas kommande terroristattacker (Bergen, 2002, s. 98). Fatwan som i januari 1998 började skrivas av al-Zawahiri skulle förena alla mujaheddin som nu befann sig Afghanistan under en gemensam ledning och föra dem mot ett och samma mål, det globala jihad. Man grundade fatwan på tre anledningar: USA:s fortsatta närvaro med militär personal i Saudiarabien, USA:s mål att krossa Irak, samt USA:s stöttning av Israel i Israel-Palestina konflikten. Alla dessa faktorer menar bin Laden pekar på USA:s yttersta vilja att förgöra islam, vilket gav ett rättfärdigande till al-Qaida att svara mot hoten (Wright, 2006, s. 267-268). Genom att deklarerera en ”World Islamic Front” mot västvärlden (främst USA) och dess allierade startade man en omfattande internationell våldsaktion (Juergensmeyer, 2008, s. 201-202).

1998 kom även att bli en milstolpe för al-Qaidas operativa del, med den koordinerade bombningen av de amerikanska ambassaderna i de afrikanska länderna Kenya och Tanzania. Ett flertal attacker på samma gång skulle ge organisationen enorm publicitet (Wright, 2006, s. 278-279). USA:s svar på dessa bombningar kom att bli en vändpunkt i relationerna mellan al-Qaida och Talibanerna. De amerikanska bombningarna av terroristträningläger i Afghanistan misslyckades med sitt syfte att försöka slå ut al-Qaidas ledning. Istället lyckades man få relationen mellan Talibanerna och al-Qaida att stärkas, och få dem att rikta sina gemensamma resurser mot USA. Mullah Omar tog nu ställning med bin Laden och deklarerade öppet att han skulle skydda bin Laden och hans al-Qaida. Bin Laden utnyttjade detta nya hat mot USA, och fick Mullah Omar att bl.a. fördöma FN och andra organ som i framtiden skulle kunna göra det svårare för bin Laden att genomföra sitt globala jihad (Byman, 2005, s. 202-203).

Al-Qaida kom att genomföra en lyckad attack till mot USA innan den stora dagen, 11 september 2001. Den 12 oktober 2000 lyckades en grupp självmordsbombare med en liten båt spränga ett hål i den amerikanska jagaren USS Cole, som höll på att förbereda sig för avfärd från hamnen i Aden. (Wright, 2006, s. 326).

3.7 11 september 2001-2004 – Det stora bröllopet

Attacken den 11 september 2001, som hade operationsnamnet ”Det stora bröllopet” (Wright, 2006, s. 345), har kommit att bli, den attack mot USA som hittills dödat flest människor. Planen till denna ödesdigra dag hade redan börjat ta form vid tiden för ambassadbombningarna i Afrika 1998. Bin Laden hoppades på ett svar från US av den magnituden att repliken förmodligen skulle ena alla muslimer i en kamp mot att få ut USA från Mellanöstern. Efter att bin Laden lyckats med det han ville åstadkomma vände han sig 1999 till en plan som redan som redan utarbetats av Khalid Sheikh Mohammed. Mannen som genom sitt hat mot USA:s stöd för Israel utformade en plan som gick ut på att spränga transatlantiska plan i luften på väg mot USA. I Afghanistan återupptog bin Laden och Khalid sin bekantskap och tillsammans omarbetade de planen med flygkapningarna till det resultat som al-Qaida kom att visa världen den 11 september 2001 (Law, 2009, s. 330-331; Juergensmeyer, 2008, s. 203).

USA:s svar på al-Qaidas attack kom snabbt och bestämt. Nio dagar efter attacken förklarade president Bush krig mot al-Qaida och alla globala terroristgrupper, och den berömda frasen ”War on Terror” myntades. Den första konkreta handlingen från USA:s sida kom med det ultimatum man gav Talibanerna om att lämna över al-Qaidas ledare som gömde sig i Afghanistan. Mullah Omar vägrade kravet, vilket följdes av en amerikansk invasion av Afghanistan. De amerikanska styrkornas samarbete med Norra Alliansen hade inom mindre än två månader övertagit huvudstaden Kabul (Law, 2009, s. 334-335).

Kriget i Afghanistan ledde till Talibanernas kollaps, men kriget lyckades inte med att fullständigt förgöra al-Qaida (Byman, 2005, s. 216). Även om man 2003 uppskattningsvis hade tillfångatagit två tredjedelar av al-Qaidas 9/11- toppskick, levde organisationen kvar (Law, 2009, s. 336). Den ideologiska dragningskraften hos al-Qaidas är fortfarande stark, och man har även lyckats inspirera fler muslimer runtom i världen till att gå jihads väg mot USA och västvärlden. Med kriget i Afghanistan förlorade organisationen en fast punkt i världen man kunde styra jihad ifrån, men detta har inte tyckts stoppa dem. Idag är spridningen på al-Qaida- anhängarna större än den var vid tiden för 11 september. De lokala, och i många avseenden nationella, grupperingarna har idag väldigt stora friheter i sitt eget genomförande av jihad. Det positiva, ur al-Qaidas perspektiv, som kom ur Talibanernas fall var de enorma summor pengar man bidragit med till Talibanernas styre. Dessa pengar kom till nytta nu när organisationen var mer sprid över världen än vad den tidigare varit. En religiös nackdel med att förlora Afghanistan var förlusten av ett land som bland många muslimer betraktades som en äkta islamistisk stat (Byman, 2005, s. 216-217).

Exempel på det nya världsomspännande terroristnätverk al-Qaida utvecklats till efter 11 september, och framförallt efter Afghanistankriget, var attackerna på Bali 2003, och i Europa med Madrid och London-attackerna 2004 respektive 2005 (Sheehan, 2008, s. 32).

4 Analys

Även om materialet som vi har presenterat här har gett en viss insikt i al-Qaida och deras utveckling, är det tydligt att vi inte berört allt som är vidkommande för en total sammanfattning av fenomenet med al-Qaida och deras fiendebild. Naturligtvis är det mycket vi fortfarande inte vet om al-Qaida, och det finns även andra faktorer som har bidragit till utvecklingen av deras fiendebild, än vad vi har tagit upp här. Det vi har velat bevisa med detta arbete är styrkan i al-Qaidas fiendebild, som härstammar mycket ifrån organisationens komplexitet.

Grogrunden till en fientlighet mot USA och den västerländska kulturen börjar redan på 1950-talet med Qutbs förkunnande av USA:s trolöshet. Genomslagskraften Qutb skapade, bl.a. genom sina skrifter, genererade en enorm resonans inom den militanta islamistiska fundamentalismen, som kom att se den västerländska kulturen som ett hot mot dem.

Al-Qaidas inträde på den fundamentalistiska marknaden 1989 var ett svar på det decennium långa krig som härjat i Afghanistan där muslimer från hela världen vallfärdade för att hjälpa till i kampen. En av alla dessa vallfärdande muslimer var Usama bin Laden. Bin Ladens, och hans al-Qaidas, inträde på marknaden blev en konkret symbol för kampen mot de främmande icke-troende. Tron på att islam var under attack förstärktes kraftigt under Afghanistankriget, i vilket bin Laden såg en möjlighet i att skapa en global jihad-rörelse vars syfte var att försvara islam mot yttre och inre fientliga krafter. Denna kamp mot yttre och inre fiender skulle komma att bli det primära signumet för al-Qaida. Under Qutb-tiden skapades en fiendebild av att västerländsk kultur var ett hot mot islam, kriget under 80-talet vidgade denna bild till att inbegripa allt yttre hot mot islam. Bin Laden kom 1989 att bredda denna bild ytterligare genom att även inkludera det hot som kom inifrån i form av regimer som inte följde den sanna muslimska andan.

En formpunkt i al-Qaidas fiendebild kom 1991 när Kuwait ockuperas av Saddam Hussein. Bin Ladens erbjudande av sina mujaheddin till den saudiarabiska regimen avvisas av de saudiska härskarna som istället låter det internationella samfundet, lett av USA, att placera sina trupper i Islams mest heliga land. USA:s fortsatta närvaro i Saudiarabien, och inblandningen i Somalia några år senare, ökar den fientlighet bin Laden nu har mot USA.

Under de efterföljande åren cementeras denna fientlighet mot Väst, med specifik inriktning mot USA. Edikten och fatwan som bin Laden producerar i slutet av 90-talet målar nu upp en fiendebild där USA är huvudmålet, detta p.g.a. USA:s tillsynes uteslutande vilja att dominera den muslimska världen. Fiendebilden som nu råder inom al-Qaida resulterar i ambassadbombningarna 1998, attacken mot USS Cole 2000, samt det ”stora bröllopet” den 11 september 2001. Under denna tid lyckas man inte bara formar sin fiendebild, utan även sprida den till andra delar av den muslimska gemenskapen, t.ex. till Talibanerna.

Effekterna av 11 september-attacken, och efterföljande invasion av Afghanistan, leder till att två tredjedelar av al-Qaidas toppskick tillfångatas och en permanent fristad försvinner. Detta resulterar i en ombildning av al-Qaida till att bli mer en inspirationskälla för muslimska, militanta fundamentalister världen över, vilket i sig försvårar möjligheten att uttyda någon tydlig fiendebild på den globaliserade arenan.

Al-Qaidas fundamentalistiska fiendebilden visar att den formgivning organisationen gått igenom inte enbart kan kartläggas genom en historisk analys av årtal och personer. Det historien även visar är att al-Qaida, som tidigare belysts, kan ses som en produkt av växelverkan och interaktion mellan interna och externa aktörer som utvecklas och anpassas över tid till inre och yttre förändringar. En fundamentalistisk rörelse som al-Qaida kan ses både som en produkt av och en agent för förändring i det muslimska samhället. Detta komplexa beteende är en del av helheten som den komplexitetsteoretiska bildningen försöker lyfta fram. Att se till de olika kopplingarna och inte bara de enskilda agenterna i al-Qaidas nätverk blir således en av grundstenarna i att identifiera de element som bildar deras fiendebild.

Genom fiendebildens formgivning hos al-Qaida kan man se ett beteende som stödjer teorin kring komplexitetsteori. Interaktionen mellan personer som bin Laden, al-Zawahiri, Qutb, Azzam, och andra fundamentalistiska nätverk, för att bara nämna några, har alla varit delaktiga i framkomsten, utvecklingen och formgivningen av den fiendebild som al-Qaida har idag. Även yttre faktorer och aktörer har i varierande grad bidragit till denna fiendebild, där tydliga exempel är bl.a. USA och Saudiarabien. I många avseenden kan man säga att USA själv skapat sina fienders fiendebild.

Ett tecken på al-Qaidas motståndskraft, och förmåga till självorganisering, tycker vi också oss kunna se i vad vi tror är en missräkning i effekterna av 11 september attacken. Trots förlusten av stora delar av toppledningen och sin fristad i Afghanistan har man lyckats överleva och, om än i en annorlunda form, tillsynes behålla organisationens livskraftighet. Den verklighet efter 9/11 som mer består av autonoma grupper, där al-Qaida mer står för inspiration och ideologisk dragningskraft, än egen operationell förmåga, visar på nätverkets kapacitet till att anpassa sig och återhämta sig efter hårda drabbningar.

I en stor organisation som al-Qaida blir relationerna och interaktionerna mellan medlemmarna, och mellan medlemmar och yttre världen, i synnerhet viktiga länkar och komponenter för att forma al-Qaidas fiendebild.

5 Slutsats

Denna uppsats har främst tagit oss igenom islams nutidshistoria, där vi fokuserat på det senaste halvseklets utveckling av den islamistiska fundamentalismen. Som framgår av materialet vi har studerat råder en stor komplexitet kring de händelser som har format och utvecklat denna värld. För att ta del av, och förstå, al-Qaidas fiendebild måste man förstå organisationen.

När vi kommer till al-Qaidas fiendebild, och vår frågeställning, har vi som det framkommit av analysen kommit till den slutsats att deras syn på sina fiender inte har förändrats så mycket som den faktiskt har formats av de historiska händelser vi här har tagit upp. Den dynamiska förmågan som vi har bevisat att al-Qaida besitter är viktig i den formgivningen av fiendebilden. Formgivningen kan liknas vid framväxten av en organism, eller i al-Qaidas fall som ett virus, där omgivningen har stor inverkan på, och styr behovet av anpassning till rådande miljö. Denna anpassningsaspekt i ett komplext globaliserat nätverk skapar ständig förändring och förnyelse inom systemet.

Kuwaitkriget 1991 kom hos bin Laden att forma en grogrund av fientlighet mot USA. Händelsen var inte direkt förändrande i den aspekten att bin Laden helt plötsligt bestämde sig för att USA var fienden, dessa tankar hade han redan börjat utveckla genom studering av Qutbs skrifter. Kuwaithändelsen kom snarare, tillsammans med händelser som Somaliinterventionen och de amerikanska bombningarna av terroristläger i Afghanistan, att forma den organism, fiendebild hos al-Qaida, som i slutändan skulle bli ett virus dedikerat åt att förgöra USA och deras allierade.

I den akademiska rutinen att reducera ner verkligheten till en teoretisk struktur av orsak-verkan, och samtidigt förhindra påverkan utifrån, syns schismen mellan ett reduktionistiskt synsätt och det komplexitetsteoretiska. Att istället ha en inställning av ”more is different” där betydelsen av komplexiteten i flera samvarierande faktorer beaktas, är i vårt fall mer gynnsamt. Att ha inställningen ”less is more” blir ogynnsamt när man talar om komplexa fenomen som kräver en beaktning av ett flertal orsaker som ibland kan vara diffusa, t.ex. betydelsen av en mans visioner och tankar.

6 Referenser

- 9/11 rapport= *The 9/11 Commission Report*. 2004. New York: W.W. Norton & Company.
- Atwan, Abdel Bari, 2006. *The secret history of al-Qa'ida*. London: Abacus.
- Beech, Lt. Col. Michael F., 2004. "Observing al Qaeda through the lens of complexity theory: recommendations for the national strategy to defeat terrorism", vol. S04-01. [elektronisk] Hämtad från <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/army-usawc/csl-quaeda-complex.pdf>. [Hämtad 2010-12-06].
- Bergen, Peter L., 2001. *Holy War, Inc.*. New York: Touchstone.
- Byman, Daniel, 2005. *Deadly Connections*. New York: Cambridge University Press.
- Byrne, David, 1998. *Complexity theory and the social sciences: an introduction*. London: Routledge.
- Cook, Michael, 2000. *Commanding right and forbidding wrong in islamic thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eidelson, Roy J., 1997. "Complex adaptive systems in the behavioral and social sciences", *Review of General Psychology*, vol. 1, nr. 1, s. 42-71.
- Haar, Gerrie ter, 2003. "Religious fundamentalism and social change: a comparative inquiry" i Haar, Gerrie ter/ Busuttil, James, (red.), *The freedom to do God's will*. London: Routledge. Sid 1-24.
- Hall, John R., 2009. "Apocalypse, History, and the Empire of Modernity" i Al-Rasheed, Madawi/ Shterin, Marat, (red.), *Dying for faith*. New York: I.B. Tauris & Co Ltd. Sid 3-16.
- Juergensmeyer, Mark, 2008. *Global rebellion*. Berkeley: University of California Press.
- Law, Randall D., 2009. *Terrorism – A history*. Cambridge: Polity Press.
- Lindgren, Tomas, 2009. *Fundamentalism och helig terror*. Lund: Studentlitteratur.
- Lawrence, Bruce, 2005. *Messages to the world*. London: Verso.
- Marion, Russ/ Uhl-Bien, Mary, 2003. "Complexity Theory and Al-Qaeda: Examining Complex Leadership", *Emergence*, vol. 5, nr. 1, s. 54-77.
- An-Na'im, Abdullahi Ahmed, 2003. "Islamic fundamentalism and social change: neither the 'end of history' nor a 'clash of civilizations'" i Haar, Gerrie ter/ Busuttil, James, (red.), *The freedom to do God's will*. London: Routledge. Sid 25-48.
- NEa= Nationalencyklopedin, www.ne.se, sökord= kalif, [Hämtat: 2011-01-03]
- NEb= Nationalencyklopedin, www.ne.se, sökord= Afghanistankriget, [Hämtat: 2010-12-20]
- NEc= Nationalencyklopedin, www.ne.se, sökord= fatwa, [Hämtat: 2011-01-03]

- Sheehan, Michael A., 2008. *Crush the cell*. New York: Three Rivers Press.
- Teorell, Jan/ Svensson, Torsten, 2007. *Att fråga och att svara*. Malmö: Liber.
- Wright, Lawrence, 2006. *Al-Qaida och vägen till 11 september*. Pössneck: Bonnier Pocket.
- Wright, Stuart, 2009. "Martyrs and Martial Imagery: Exploring the Volatile Link Between Warfare Frames and Religious Violence" i Al-Rasheed, Madawi/ Shterin, Marat, (red.), *Dying for faith*. New York: I.B. Tauris & Co Ltd. Sid 17-26.